

**DOLANDIRICILIK SUÇUNUN VAZGEÇİLMEZ UNSURU:
ALDATMAYA MÜSAİT HİLELİ DAVRANIŞ**

Bayram YÜKSEKKAYA¹

¹ Avukat, Adana Barosu.

ÖZET:

Dolandırıcılık iki yönlü bir kavramdır: Halkın anlam yüklediği dolandırıcılık, kanun koyucunun cezalandırmayı öngördüğü dolandırıcılık. Halk, kendisine yalan söyleyen, zarara uğratan, hırsızlık, yağma ve güveni kötüye kullanmaktan farklı bir kısım davranışlarla kendisine ait olanı kendisinden alan ve/veya kendisine verilmesi gerekeni kendisine vermeyen kişi/kişilerin fiilini/fiillerini “dolandırıcılık” olarak tanımlar.

Kanun koyucu ise, bir kısım şartların varlığı halinde dolandırıcılık suçunun vücut bulduğu yönünde bir kanaat sergileyip, bu hususu TCK md. 157 vd. maddelerinde düzenlemiştir.

Biz bu makalemizde, dolandırıcılık suçunun ayrıntılarına girmeden ancak değinilmesi gereken noktalara vurgu yaparak, dolandırıcılık suçunun maddi unsurlarından olan -klasik olarak iki başlık altında incelenen- “hileli davranış” ve “aldatma” unsurlarının bileşimi “aldatmaya müsait hileli davranış” kavramını incelemeye çalışacağız.

Hemen belirtelim ki, kanun koyucunun suç olarak addeddiği “dolandırıcılık” suçunun temel taşı “aldatma boyutuna ulaşmış hileli davranış” olup, uygulayıcılar tarafından bu hususun çok iyi bir şekilde irdelenmesi gerektiği, son zamanlarda gözden kaçan bir husus olduğu, Yüksek Yargıtay'ın bu yönde vermiş olduğu bozma hükümlerinin çokluğundan anlaşılmalı ve bu noktadan hareketle bu makalenin yazılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM – 1

DOLANDIRICILIK SUÇU VE HUKUKİ DÜZENLEME

Dolandırıcılık suçunun kanun koyucu tarafından, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 157. maddesinde tanımı verilmiştir.

Madde 157 - (1) Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişiye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası verilir.

Kanunun metni, çok açık bir şekilde; bir veya birden fazla kişinin, bir veya birden fazla kişiyi, hileli davranışlarla aldatarak, aldatılanın/aldatılanların- mağdurun/mağdurların² veya bir başkasının zararına olarak, failin/faillerin veya bir başkasının yarar sağlama fiilini, dolandırıcılık olarak tanımlamıştır.

Görüldüğü üzere, dolandırıcılık suçunun temelini, aldatma niteliğine haiz hileli davranışlar oluşturmaktadır. Bu konuda ayrıntılı açıklama aşağıda yapılacaktır.

Bununla birlikte, failin/faillerin aldatma niteliğine haiz hileli davranış sergilemesi/sergilemeleri tek başına yeterli olmayıp, ayrıca ortada bir zarar (*negatif bir değer*) ve aynı zamanda ve hatta aynı oranda bir yarar (*pozitif bir değer*) olması gerekmektedir.

Nitekim Yargıtay 11. Ceza Dairesi bir kararında bu husus şu şekilde özetlemiştir:

“Reçetelerin, sanık dışında başka şahıslara ait olduğunun ileri sürülmesi nedeniyle, bunlara dayanılarak sanığın ne şekilde ve ne miktarda çıkar sağladığı, eyleme hasta olarak adına reçete düzenlenenlerin katılıp katılmadıkları araştırılmadan eksik soruşturma ile ve sanığın ne şekilde menfaat sağladığı kararın gerekçesinde tartışılmadan ve sahte reçete düzenlemek suçundan beraat kararı verilip dolandırıcılık suçlarından mahkumiyet hükmü kurulması ... hükmün BOZULMASINA...”³

2 Dolandırıcılık suçunda, mağdur ve aldatılan kişinin tek bir kişi olması zorunlu değildir. Buradaki önemli husus, aldatılan kişinin malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunabilme yetkisine sahip bir kişi olması gereklidir. Örneğin, kendisine ait olmayan bir aracı, kendisinin gibi gösteren fail, bu konuda sahte belgeler düzenleyerek, aracı bir şirkete satma fiili sırasında, şirket adına kendisi ile görüşen çalışanı “aldatmış” ve fakat “şirketi” zarara uğratmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. YÜKSEKKAYA, Bayram. [Aldatıcı Hilenin Menfaatsel Anatomisi: Dolandırıcılık](#), syf. 5-6

3 11. CD. 2008/20535 E.-2009/3558 K.-20.03.2009 T.

Bu açıklamalar ışığında, failin/faillerin bir yarar uğruna aldatma niteliğindeki hileli davranışlar sergilemesi/sergilemeleri gerekmektedir. Önemli olan, umulan bir maddi kazanç (*yarara*) ulaşılması ve fiil ile elde edilen yarar arasında nedensellik bağının bulunmasıdır. Fail/failler, suç yolunun icra aşamasında⁴, kesinlikle maddi bir yarar için hareket etmelidir/etmelidirler. Aksi takdirde, dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Fail/failler, elde edilmesi umulan yararı bizzat kendisi/kendileri elde edebilecekleri gibi, bir başkasının elde etmesine de aracılık ediyor olabilirler. Bu hususta kanun koyucu bir ayırım gözetmemiştir.⁵

Aynı şekilde, mağdurun/mağdurların uğradığı zararın da, aldatma niteliğindeki hileli davranış ile nedensellik bağı içerisinde bulunması gereklidir. Başka bir ifade ile, mağdurun uğradığı zarar, aldatma niteliğindeki hileli davranış sonucu meydana gelmelidir. Yine buradaki uğranılan zararın da maddi olması gerekli olup, duygusal yahut manevi yönden uğranılan zararlar, dolandırıcılık suçunu oluşturmaz.⁶

Görüldüğü üzere, dolandırıcılık suçunda, failin/faillerin aldatma niteliğindeki hileli davranışları/davranışları neticesinde aldatılanın yahut mağdurun/mağdurların bir zarara uğramaları gerekli olup, zarara sebebiyet verilen bu fiil/fiiller neticesinde bizzat failin/faillerin yarar sağlaması/sağlamaları zorunlu değildir. Fail dışında bir başkasının da yarar sağlaması mümkün olabilmektedir. Başka bir ifade ile, fail/failler bir başkasının yarar sağlaması amacıyla aldatılanı ve/veya mağduru zarara uğratacak fiiller sergileyebilirler. Böyle bir durumda da dolandırıcılık suçunun vücut bulacağı aşikardır.

Özetle belirtir isek, dolandırıcılık suçunun temelini, aldatıcı nitelikteki hileli davranışlar/fiiller oluşturmaktadır. Diğer tüm unsurlar, bu temel üzerine inşa edilmiştir. Dolayısı ile, dolandırıcılık suçunun vücut bulup bulmadığına bakılır iken, öncelikle, aldatıcı nitelikte hileli bir davranış/fiil sergilenip sergilenmediği irdelenmelidir. Bu irdelenmenin sağlıklı yapılmaması durumunda, verilecek hükmün kanun koyucunun iradesine aykırı sonuçları içereceği, tekrarı gereksiz bir hatırlatıştan ibarettir.

4 Suç yolu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: YÜKSEKKAYA, Bayram. [Hukukun Yasakladığı Pusula: Suç Yolu](#)

5 ERDEM, Mustafa Ruhan, Türk Ceza Kanunu'nda Malvarlığına Karşı Suçlar, Makale, Yeni Türk Ceza Adalet Sistemini Tanıtım Sitesi (www.ceza.bb.adalet.gov.tr)

6 PARLAR, Ali, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, Bilge Yayınevi, 1. Baskı, 2011, syf. 22.

BÖLÜM – 2

ALDATMAYA MÜSAİT HİLELİ DAVRANIŞ

A) HİLELİ DAVRANIŞ KAVRAMI:

“Hile” kavramı, en basit ifadeyle, objektif olarak hataya düşürücü ve başkasının tasavvuru üzerinde etki meydana getiren hür türlü davranıştır.⁷

Hile ile kanun koyucunun kastettiği, failin bir kısım davranışlarla muhatabı hataya düşürmek veya muhatabın içine düştüğü hatadan ihmali davranışlarla (*örneğin susarak*) hatasından faydalanmaktır. Her iki açıdan da ortada bir hile mevcuttur.

Öğretide de hileyle ilgili olarak, hilenin; maddi veya manevi nitelikteki eylemlerle bir kimsenin hataya düşürülmesi anlamına geldiği⁸, ifade edilmiş ve sergileniş tarzı açısından yöneldiği kimsenin denetim yapma yetkisini elinden alması ve doğurduğu güven ortamıyla kişiyi istediği yöne çekmesinin zorunlu olduğu⁹, gösterilen davranışın hile niteliğini taşıyabilmesi için aldatmaya elverişli olması gerektiği¹⁰, hilenin öznel ve nesnel koşulları sömürerek ve gerçeği örtterek mağdurun yargılama gücünü etkilemesi gerektiği, kaba, çıplak ve kolayca anlaşılabilen bir yalanın hile kavramına girmediği¹¹ şeklinde görüşler bulunmaktadır.¹²

Hile kavramını irdelerken, karşımıza çıkan ve hilenin bir anlamda omuriliğini oluşturan başka bir kavram da “yalan”dır. Fail, ortaya sürdüğü bir yalanı inandırıcı kılabilirdiği ölçüde, hilesinde başarılı olabilecektir. Aynı şekilde fail, mağdurun yahut aldatılanın içine düştüğü hata karşısında susar ve hatta mağdurun yahut aldatılanın bu hatayı görmemeleri için yine bir çok yalan öne sürebilir.

Yüksek Yargıtay, hile içerisinde icra edilen “yalan”ı da bir kısım şartlar dahilinde kabul edilebilir bulmuştur. Zira Yüksek Yargıtay bir çok kararında aynen şu belirlemeyi yapmıştır:

7 ERDEM, M.R. a. g. m.

8 EREM, Faruk. TCK Şerhi Özel Hükümler, Ankara, 1993, s.588

9 SELÇUK, Sami. Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar, Ankara, 1986, s.106-110

10 ÖZGENÇ, İzzet, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınevi, 2004, s.26

11 SAVAŞ V.-MOLLAMAHMUTOĞLU S., TCK Yorumu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995, C.4, s.5155-5157

12 YCGK 2008/7-151 E.-2009/9 K.-27.01.2009 T.

“Yalan, belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağdurun denetleme olanağını ortadan kaldırmalıdır. Kullanılan hile ile mağdur yanılgıya düşürülmeli ve bu yanıltma sonucu kandırıcı davranışlarla yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya bir başkasına haksız çıkar sağlanmalıdır”¹³

Bu itibarla fail, hileli bir davranış sergiler iken, ortaya koyduğu yalan ile karşısındaki kişiyi aldatmalıdır. Bu itibarla, kanun koyucunun “dolandırıcılık” suçu açısından aradığı “hile” ancak ve ancak “aldatma kabiliyetine sahip/aldatmaya müsait” hiledir. Aldatmaya müsait olmayan bir hile, dolandırıcılık suçu açısından bir anlam ifade etmemektedir.

B) ALDATMA KAVRAMI:

Aldatma, hile tanımının içerisinde ve hile yapmakla ulaşılmak istenen amacı açıklayan bir kavramdır.¹⁴ “Hile” kavramı başlığı altında altlanabilen tüm fiillerin amacı/gayesi, “aldatma”dır.

Aldatmanın tanımı verilecek olursa, kişinin iradesinin gerçeğe aykırı olarak yönlendirilmesi, hataya düşürülmesi olarak tanımlanabilir.

Aldatılan, failin hileli davranışları ile bir hatanın içine çekilmiş ve iradesi sakatlanmıştır. Fail, aldatılanı belli bir hatanın içerisine sürükleyerek, ulaşmak istediği yararı gerçekleştirmek için suç yolunda ilerleyerek ancak dolandırıcılık suçuna vücut verebilecektir.

Tam bu noktada şu hususun belirtilmesi gereklidir: Hileli bir davranışın aldatma seviyesine ulaşip ulaşmadığını irdeleyebilmek için, failin icrai veya ihmali hareketlerinin, hangi ortamda, ne şekilde ve nasıl gerçekleştirildiğinin iyi tespit edilebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu hususta hakim, analitik ve diyalektik bir inceleme içerisine girmesi, olayı iyi tetkik etmesi zorunludur. Olaya bakan hakim; bir yandan failin hareketlerini nasıl, ne şekilde ve hangi ortamda ortaya koyduğunu tam olarak tespit etmeli, diğer yandan da aldatılanın konumunun, aldatıldığı konu ile ilgili bilgisinin ve diğer hususları iyi analiz etmesi zaruridir.

¹³ 11. CD. 2007/6701 E.-2010/4353 K.-12.04.2010 T. / 11 CD. 2009/839 E.-2009/10065 K.-14.09.2009 T. / 11 CD. 2008/21875 E.-2009/10016 K.-14.09.2009 T.

¹⁴ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, s. 891. **Hile: Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, desise entrika.**

Örneğin Yargıtay 11. Ceza Dairesi bir kararında; belgede düzenlenen bir sahtecilik ile oluşturulan dolandırıcılık suçu ile ilgili önüne gelen bir olayda;

“Belgelerde sahtecilik suçlarında aldatma yeteneğinin bulunup bulunmadığının takdir ve tayini hakime ait olup, adli emanette kayıtlı suça konu ve sahte olduğu kabul edilen çek yaprağı incelenmek suretiyle, özelliklerinin duruşma tutanağına yazılıp, gerekçede aldaticılık yeteneği irdelenerek, denetime olanak verecek şekilde suça konu belge aslı dosya içerisinde de bulundurulmadan yazılı şekilde karar verilmesi nedeniyle.... hükmün BOZULMASINA”¹⁵

Karar vermiştir.

Yine Yargıtay 11. Ceza Dairesi bir başka kararında dolandırıcılık suçunun aldaticılık unsurunun tespitinin zorunluluğunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Somut olayda; sanığın 2001 yılında 100 dönüm ve 2002 yılında 80 dönüm tapusuz taşınmazda tarımsal faaliyette bulunduğunu beyan ederek doğrudan gelir desteği (DGD) ödemesinden yararlanmak üzere başvuruda bulunduğu; DGD ödemelerinin usul ve esaslarını düzenleyen 2001/15 sayılı tebliğin 10.maddesi ile 2002/41 sayılı tebliğin 14.maddesinde; "Tespit Komisyonu, kadastro geçmemiş köylerde/mahallelerde DGD ödemesinden faydalanmak üzere Başvuran çiftçilerin fiilen tarımsal faaliyette buldukları tarım arazilerini..... Yerinde tespit eder, ...Kadastro Geçmemiş Birimler Tespit Formu ve Tespit Komisyonu Krokisinden oluşan...keşif raporunu düzenler...şeklindeki hükümleri karşısında; DGD başvurusunda tapusuz taşınmazların beyan edilmesi halinde, mahallinde denetim yapılmasının zorunlu olması ve tespit komisyonu üyeleri tanık olarak alınan yeminli beyanlarında, sürenin azlığı ve işin yoğunluğu nedeniyle fiilen ölçüm yapmadan, taşınmazların miktarlarını çiftçinin beyanını esas alarak yazdıklarını belirtmeleri karşısında sanığın, idarenin denetleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte hileli her hangi bir davranışının bulunduğuna ilişkin her hangi bir iddia ve tespit de bulunmaması nedeniyle dolandırıcılık suçunun yasal unsuru olan aldaticılık ögesinin gerçekleşmediği, idarenin tebliğ hükümlerini usulünce yerine getirmemiş olmasının, sanığın hileli hareketleri sonucu olmaması nedeniyle yasal unsurları oluşmayan atılı suçtan beraat verilmesi gerekirken, yazılı şekilde mahkumiyete hükmolunması... nedeniyle... hükmün BOZULMASINA”¹⁶

15 11. CD. 2009/16288 E.-2010/6965 K.-09.06.2010 T

16 11. CD. 2009/839 E.-2009/10065 K.-14.09.2009 T.

Yargıtay 11. Ceza Dairesi, kökleşmiş içtihatları dahilinde, aldatmaya müsait hileli davranış/fiil sırasında failin araç olarak kullandığı belgenin üzerindeki incelemeyi, kullanılan belgenin aldatıcılık kabiliyetine haiz olup olmadığı yönünde yapmakta, böylelikle failin fiilinin aldatıcı nitelikte bir hile olup olmadığını araştırmaktadır.

Nitekim Yargıtay 11. Ceza Dairesi bir kararında; failin sahte nüfus cüzdanı kullanmak suretiyle yapmış olduğu dolandırıcılık suçunda, araç olarak kullanılan nüfus cüzdanının sahteliğinin, aldatma kabiliyetine sahip olması nedeniyle dolandırıcılık suçunun vücut bulduğunun kabulü gerektiğini belirtmiştir.¹⁷

Ayrıca Yargıtay 11. Ceza Dairesi bir başka kararında, yine yukarıda belirtilen içtihadına sadık kalarak, failin dolandırıcılık suçuna araç olarak kullandığı belgenin aldatıcı niteliğe sahip olmaması durumunda, dolandırıcılık suçunun da oluşmayacağını şu şekilde belirtmiştir:

“Suça konu sahte tapu senedinin fotokopi olduğundan bahisle resmi evrak niteliğinde bulunmadığı ve dolandırıcılık suçunun maddi unsurunu oluşturduğu gerekçesiyle yazılı şekilde hüküm kurulması nedeniyle hükmün BOZULMASINA”¹⁸

Yine Yargıtay 11. Ceza Dairesi bir başka kararında “aldatıcılık” hususunun mahkemece tartışılması zorunluluğunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Sanığın, Şaban E... B... olan ismini, Şadan E... B... olarak gösteren sahte nüfus cüzdanı, iki adet tapu senedi, serbest muhasebeci mali müşavir hesap özeti ve vergi levhası fotokopileri ibraz ederek otomobil kredisi almak suretiyle dolandırıcılık ve sahtecilik suçlarını işlediğinin iddia olunmasına karşın sahteliği kabul edilen belgelerin asıl ya da onaylı fotokopilerinin kredi talebinde ibraz edilip edilmediği, araştırılarak onaysız fotokopi sunulması halinde aldatma (iğfal) yeteneğinin ne suretle oluştuğu tartışılmadan yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi ... nedeniyle... hükmün BOZULMASINA”¹⁹

17 11. CD. 2010/2691 E.-2010/4903 K.-29.04.2010 T.

18 11. CD. 2009/8457 E.-2009/6729 K.- 01.06.2009 T.

19 11. CD. 2008/6761 E.- 2008/12512 K.-27.11.2008

Yargıtay'ın bu yönde kararlarına daha bir çok örnek verilebilir.

Yukarıdaki kararlardan da anlaşılacağı üzere, Yargıtay aldatıcılık hususundaki araştırmaların hakim tarafından yapılmasını, yapılacak araştırmada da her türlü ihtimalin göz önüne alınmasını dile getirmiş, dolandırıcılık fiili yönündeki ithamın gerçekleştiği yer ve konunun göz önüne alınması gerektiğini belirtmiştir.

Örneğin, tapu kaydı gösterilmeden ve şehrin çok değerli bir yeri olan arsanın kendisine ait olduğunu beyan eden failin bu yöndeki beyanı, ancak ortaya konulan bir tapu senedi ile aldatıcı nitelik kazanabilecektir.

Yine aynı şekilde, motor söküm tamirhanesinde fiilen haczedilen ve fakat motoru aracın içinden çıkarılmış şekilde bulunan araçla ilgili olarak, araç sahibinin icra memuruna motorun nerede olduğunu bilmediği yönündeki beyanı, aldatıcı nitelikte bulunmamaktadır. Gerçekten de, motor söküm tamirhanesinde, motorun nerede olduğunu bilmediğini söyleyen failin beyanı, ne aldatıcı niteliktedir, ne de hile içerisinde değerlendirilebilir.

SONUÇ

Dolandırıcılık suçunun temeli, aldatıcı mahiyetteki hileye dayanmaktadır. Fail, bu yönde bir hile gerçekleştirmemiş yahut gerçekleştirememiş ise, dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır.

Hakim, herşeyden önce, fail tarafından ortaya konulan davranışın ve/veya kullandığı aracın (*belge vs*) aldatıcı kabiliyete sahip olup olmadığını incelemeli, bu konuda ayrıntılı bir tespit yapmalıdır.

Hakim, yapacağı tespitte, tüm delilleri göz önüne almalıdır. Hilenin niteliği, ortaya konuluş tarzı, hilenin yapıldığı yer, kullanılan araç ve diğer tüm unsurları hakim değerlendirmelidir. Aksi takdirde eksik inceleme söz konusu olacaktır.

Yukarıda belirtilen içtihatlardan da anlaşılacağı üzere, “aldatıcı mahiyette hile” kavramı uygulamada tam olarak anlaşılammış, bu nedenle Yüksek Yargıtayca yığınla bozma kararı verilmiştir.

Amacımız, ortaya konulan hilenin aldatıcılığının denetlenmesini ve uygulayıcılarda oluşacak kanaatin sabit olmasını zorlaştırılmaya çalışılması değildir. Tek gayemiz, “kanunilik” ilkesi gereği, kanun koyucunun belirttiği şartlarda oluşan fiillerin cezalandırılması ve bu şekilde adaletin sağlanmasına çalışılmasıdır.